

Pertti Koistinen

Sosiaaliset innovaatiot työ- ja hyvinvointipolitiikassa

Johdanto

Vuoden 2007 Työelämän tutkimuspäivien aiheena oli työelämän muutos ja johtaminen. Tähän liittyen tutkimuspäivillä nostettiin esiin kysymys työelämän tutkimuksen kehittymisestä akateemisena tutkimusalueena Suomessa (Kirjonen 2008, tässä lehdessä). Jatkan aiheen käsittelyä pohtimalla sosiaalisten innovaatioiden syntyä ja erityisesti sitä, miten työelämän tutkimus ja sosiaaliset innovaatiot ovat edistäneet suomalaisen yhteiskunnan hyvinvoinnin kehitystä.

Lähtökohtanani on ajatus, että yhteiskuntatieteet ovat saaneet hyväksytyin paikan muiden tieteiden joukossa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa siksi, että ne ovat onnistuneet kuvaamaan tutkimuskohdettaan yhteiskuntaa, sen taloudellista ja sosiaalista rakennetta ja hyvinvoinnin kehitystä uskottavalla tavalla. Ne ovat tuottaneet tutkimuskohteestaan luotettavaa tietoa, toimineet yhteiskuntakritiikin välineinä ja tuoneet sitä kautta nähtäväksi yhteiskunnallisten suhteiden poliittisuuden. Väitän, että yhteiskuntatieteiden tuottaman tiedon ja analyysikyvyn avulla olemme tulleet tietoisiksi yhteiskunnan olemassaolosta ja politiikan mahdollisuuksista. Yhteiskuntatieteellisen tiedon avulla olemme päässeet selville yhteiskunnan rakenteista, muutosprosesseista, käytännöistä ja vallan rakenteista.

Näin meille on syntynyt kuva siitä mikä yhteiskunnassa ja yhteiskunnan muutoksessa on poliittisten valintojen tulosta ja mikä joidenkin muiden tekijöiden aiheuttamaa. Oletan, että tällä kriittisellä ulottuvuudella on ollut erityinen sija hyvinvointi- ja sosiaalipoliittisten järjestelmien sekä työelämän kehittämisessä.

Usko edistykseen ja tieteen parantavaan voimaan

Tieteellisen tiedon status, luotettavuus, relevanssi ja yhteiskunnallinen soveltaminen ovat vaihdelleet tieteenalan, ajan, paikan ja yhteiskunnallisen tilanteen mukaan. Nykyaikaisen terveydenhoidon, oikeustojen, sosiaalipolitiikan ja talouspolitiikankin voidaan katsoa perustuvan tieteellisen tutkimuksen tuottamaan tietoon siinä missä metsänhoidon, maatalouden ja ympäristöpolitiikan. Usko tutkimustiedon voimaan ei ole kuitenkaan aukotonta eikä kritiikittöntä. Lähihistoriasta ja ehkäpä nykyajastakin löytyy esimerkkejä (terveydenhoito, liikunta, talous ja työmarkkinakäyttäytyminen) siitä, että kansalaiset eivät

usko siihen mitä tutkijat väittävät eivätkä toimi niin kuin tieteellinen tietoa antaisi olettaa. Niinpä ihmiset elävät epäterveellisesti, eivätkä usko tutkimusten tuloksiin ja poliitikkojen

puheisiin ja käyttäytyvät muutoinkin oman järkensä mukaan. Tutkimustietoa käytetään siis valikoivasti ja sanoisinko suhdanteiden mukaan.

Tutkijoidenkin käsitykset siitä, mitä on oikea tieto ja mikä on paras mahdollinen suhde tutkimuksen käsitteiden, aineistojen, teorian ja empirian suhteen, vaihtelee. Valikoivuutta tutkimustiedon käytössä on osoitettavissa myös työelämän tutkimuksessa: metodologiset suhdanteet kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen, osallistuvan ja kehittävän tutkimuksen ja arviointitutkimuksen suhteen vaihtelevat yleisesti (Gustavssen 1993; Hagestad 2004). Tärkeintä tässä lienee kuitenkin se, että työelämän tutkimus hakee yhteyttä reaali maailmaan ja on usein soveltavaa tutkimusta, joka sisältää poliittisia suosituksia tai sitä käytetään poliittisten suositusten perusteluna.

”Policy -suuntautuneisuus” on kuitenkin kaksiteräinen miekka. Se tekee tutkimuksesta relevanttia politiikan kannalta, ja tutkimukseen kohdistuu jopa kohtuuttomia odotuksia. Mutta policy -suuntautuneisuus on merkinnyt myös sitä, että tutkimustietoon suhtaudutaan yhteiskunnan eri tasoilla, organisaatioissa ja kansalaisten kesken valikoivasti. Hyviä esimerkkejä tässä suhteessa tarjoavat arviointitutkimukset ja EU-rahoitteiset tutkimusohjelmat, jotka korostavat policy -relevanssia. Voidaan kuitenkin kysyä, mitä tällä policy -relevanssilla tarkoitetaan, keiden näkökulmasta sitä ajatellaan ja miten tutkimus vastaa sellaisiin odotuksiin, jotka ovat kulttuurisesti, poliittisesti ja sosiaalisesti eriytyneitä ja komplekseja? Otan tästä pari esimerkkiä.

Tutkimustiedon avulla arvioidaan politiikka-ohjelmia, kansallisia kokemuksia ja hyviä esimerkkejä, jotta voitaisiin tehdä suosituksia hyvistä käytännöistä. EU:n työllisyysohjelmissa korostetaan esimerkiksi miesten ja naisten yhtäläisiä mahdollisuuksia työelämässä. Tavoite on sinänsä hyväksyttävä ja myös tieteen kehityksen kannalta relevantti, mutta suositusten tekeminen on kuitenkin ongelmallista siksi, että kyse on erittäin kompleksisesta ja moniulotteisesta ilmiöstä, jossa kulttuuriset, institutionaaliset, poliittiset ja taloudelliset-sosiaaliset rakenteet ja käytännöt kutoutuvat yhteen. Työelämän kysymykset ovat myös kovin

herkkiä ja suosituksia tehdessään tutkijat joutuvat harkitsemaan keiden näkökulmasta he suosituksiaan tekevät. Hyvin usein tutkijat pitävät viiteryhmänään käytäntöä ja hallintoa, mutta silloin voi käydä niin, että käytäntö pitää tutkijoita poliittisessa lieassa ja tutkijat etäännyvät yhteiskunnallisesta todellisuudesta.

Tutkimustiedon odotetaan olevan objektiivista ja ennakkoluulotonta, mutta aina ei ole selvää, oikeutavatko tutkimustulokset poliittisiin suosituksiin, tai jos tutkijat esittävät poliittisia suosituksia, voimmeko olla varmoja, että ne toteutuvat sellaisina ja sellaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa kuin niiden on ajateltu toimivan? Esimerkiksi naisten työllisyyden edistäminen voi olla yleinen työvoimapolitiikan tavoite, mutta käytännön sosiaalisena tavoitteena se ei ole ongelmaton. Työllisyystavoitteen kohottaminen on eri asia yhteiskunnassa, jossa on vallitsevana mieselättäjyys verrattuna yhteiskuntaan, jossa naisten palkkatyöhön osallistumisella on pitkät perinteet.

EU:n työvoima- ja sosiaalipoliittisissa dokumenteissa sukupuolten välinen tasa-arvo perustuu hyvin erilaisiin fiktioihin. Pohjoismaissa on hyväksytty kahden palkansaajan ja jaetun hoivavastuun tavoite mutta Alankomaissa se tarkoittaa miehelle kokopäivätyötä ja naiselle osa-aikatyötä, jolloin nainen kombinoi palkkatyötä ja informaalia hoivatyötä. Espanjassa painopisteeseen tuntuu pikemminkin olevan, että sosiaalipoliittisia järjestelmiä kehittämällä vahvistetaan naisten mahdollisuuksia jatkaa hoivatyötä kotona. Britanniassa taas korostetaan miesten ja naisten valinnan vapautta, mikä on johtanut työaikajärjestelmien joustavoittamiseen. Saksassa taas puretaan perinteistä mieselättäjyysmallia tukemalla naisten työhön osallistumista ja ottamalla käyttöön perhevapaajärjestelmiä, jotka houkuttelisivat myös miehiä jakamaan hoivavastuuta. (Rubery 2005, 403–404; Leira 2002). Entisissä sosialistimaissa työssäkäyvä äiti nähtiin uuden yhteiskunnan ihanne-mallina mutta myöhemmin tästä kahden palkansaajan ja hyvinvointipalveluilla tuetun maternalistisen hyvinvointivallan mallista on askel askeleelta irtauduttu ja tilalle tullut malli jossa yksilöiden omaa vastuuta lasten ja vanhusten hoidossa on lisätty (Haney 2003). Se tarkoittaa, että entisissä sosialistimaissa liberalismi kulkee käsi kädessä perinteisen maternalistisen hyvinvointivaltion ja korporativismin kanssa (Szalai 2005).

Sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä työvoima- ja koulutuspolitiikassa on monia esimerkkejä siitä miten asiantuntijuutta on voitu käyttää väärin ja kriittinenkin tutkimustieto on voinut yhteiskunnallisessa käytännössä muuttua poliittiseksi kontrolliksi. Se herättää kysymyksen, missä kulkee raja ongelmien

tiedostamisen, ratkaisemisen, kontrolloimisen ja asiantuntijuuden kesken? (Nilsson & Sunesson 1988; Silvennoinen 2002.)

Suomalaiset sosiaaliset innovaatiot

Edellä olen esittänyt varauksia siihen mitä tulee policy-suuntautuneen tutkimuksen mahdollisuuksiin. Sosiaali- ja hyvinvointipolitiikassa on kuitenkin osoitettavissa monia esimerkkejä sosiaalisista innovaatioista, joissa tutkimustiedolla on ollut ratkaiseva merkitys.

Kirjoittaessani kirjaa ”Työpolitiikan perusteet” (1999) opin sen, että yhteiskunnallisiin uudistuksiin ajaa usein se, että yhteiskunnassa on tunnistettuja ongelmia tai tavoitteita, jotka edellyttävät ratkaisuja ja toimintaa. Ratkaistavia ongelmia voivat olla esimerkiksi terveysongelmat, köyhyys, työttömyys, ympäristöongelmat tai yhteiskunnan tavoitteiksi mielletyt asiat kuten tasa-arvo, oikeus kehitykseen ja hyvinvointiin. Nämä voivat olla syitä poliittisiin uudistuksiin, mutta useimmiten ne eivät ole vielä riittäviä edellytyksiä uudistuksille. Uudistukset edellyttävät yleensä myös tietoa siitä mitkä tekijät ovat havaittujen ongelmien syinä ja miten mahdollisesti ongelmat voitaisiin poistaa.

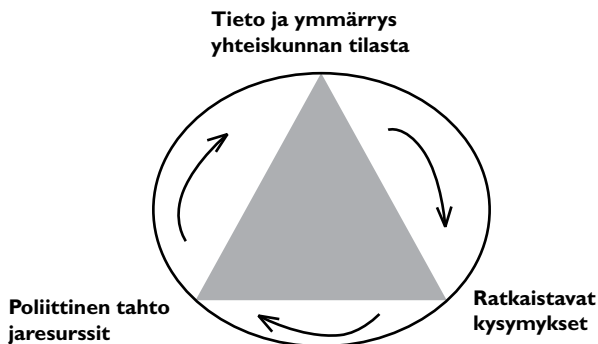
Yhteiskuntatieteellinen tieto voi olla myös keino hahmottaa vaihtoehtoisia todellisuuksia, kehityksen vaihtoehtoja. Tieto saa tässä asetelmassa siis diagnoosin paikan, mutta tarkemmin ajatellen tämä ei yleensä riitä, vaan tieto, sivistys, ja siten myös tutkimus ovat parhaimmillaan silloin jos ne diagnoosin lisäksi yltävät yhteiskuntakritiikkiin.¹ Tässä kriitikon asemassa tiede saa yhteiskunnallisten ongelmien ja kehitysvaihtoehtojen tunnistajan paikan. Mutta riittäköö tällainen tieto ja kehityspotentiaali sosiaalisten innovaatioiden perustaksi? Valitettavasti ei, vaan tiedon ja tilannearvion tulee myös vakuuttaa. Sen tulee vakuuttaa sekä ne, joiden tilaa arvioidaan, että ne, joilla on poliittista, taloudellista tai sosiaalista valtaa toteuttaa uudistuksia. Tutkijoilla voi olla esimerkiksi täydellinen tieto yhteiskunnallisten ongelmien tilasta ja positiivisesta yhteiskunnan tavoitetilasta ja ehkäpä myös tavoitteiden saavuttamisen keinoistakin, mutta se ei johda todellisiin ratkaisuihin, jos poliitikot eivät ole valmiita näihin ratkaisuihin ja jos politiikan toteuttajilta puuttuvat siihen tarvittavat resurssit. Ongelmat voivat jäädä ratkaisematta myös siksi, että poliittinen koneisto ei kykene välttämättömiin ratkaisuihin joko intressierimielisyyksien tai vallitsevien vallanrakenteiden vuoksi. Sosiaaliset uudistukset ovat herkkiä ideologiselle kilpailulle ja riippuvat poliittisista suhdanteista. Niinpä me sanommekin, että aika joko on kypsä tai sitten se ei ole kypsä tietyille poliittisille uudistuksille.

¹ Robert Merton (1949) huomautti klassisessa kirjoituksessaan ”The role of applied social science in the formation of policy”, että akateemisella tutkimuksella ja yliopistolla on kolme keskeistä tehtävää: instrumentaalinen, käsitteellinen ja symbolinen tehtävä (ks. Amara ym. 2004).

Esimerkkejä siitä miten aika ei ole ollut kypsä poliittisille uudistuksille on useita. Suomessa on käyty vuosikymmeniä kiistaa siitä, tulisiko työttömyysturva nähdä sosiaalisena oikeutena vai tulisiko se mahdollistaa, sitoa yksilön omaan vastuuseen ja työllistymisen haluihin. 1980-luvulla työttömyysturvaa onnistuttiin kehittämään sosiaalisena oikeutena, mutta 1990-luvun jälkimainingeissa ja EU-politiikan kontekstissa se ehdollistettiin aktivointipolitiikan välineeksi (Koistinen 2007). Samantyyppistä kiistaa on käyty myös lapsilisistä. Milloin se on nähty tuotantopalkkiona, lapsiperheiden

toimeentulotukena ja milloin taas lapsen oikeutena (Kangas 2007). Myös keskustelu perustulosta omaa pitkän ja värikkään historian, joka on johtanut siihen, ettei uudistuksesta ole tullut totta vaikka monet hyvät syyt tuntuisivat sitä puolustavan (Mattila 2001).

Argumenttini siis on, että sosiaalisten innovaatioiden syntyminen edellyttää positiivista kehää yhteiskunnan tilannearvion, tiedon ja poliittisen tahdon kesken. Olisi hyväksi jos ne ruokkisivat toinen toisiansa ja johtaisivat myönteiseen uudistusten kierteseen (Kuvio 1).

Kuvio 1. Sosiaalisten innovaatioiden edellytykset.

Suomen historiassa on monia sellaisia sosiaali- ja hyvinvointipoliittisia uudistuksia, joita voidaan perustellusti kutsua sosiaalisiksi innovaatioiksi. Esimerkkeinä voidaan mainita muun muassa työterveyshuolto, työsuojelutoiminta, työsuhteiden oikeudellinen sääntely, koulutuksen kehittäminen sekä pyrkimykset miesten ja naisten yhtäläisten oikeuksien toteuttamiseen. Jos otamme esimerkiksi työterveystoiminnan, niin on ilmeistä, että se spesifi teollistumisen malli, joka synnytti Suomessa metsätalouden, kaivostoiminnan, metalliteollisuuden ja tekstiiliteollisuuden, toi mukanaan myös ammattitaudit ja tapaturmat, joihin oli puuttuttava. Näihin ongelmiin puuttuminen ei ollut kuitenkaan mahdollista aikaisemman tiedon varassa, vaan työperäisiin sairauksiin ja terveysriskeihin tarvittiin uutta tietoa ja tieteenalaa, joka erosi perinteisestä lääke- ja terveystieteestä. Niinpä perinteisen yleislääketieteen rinnalle, alan entisten johtajien vastustuksesta huolimatta, alettiin kehittää sosiaalilääketieteellistä suuntausta, jolla oli yhtymäkohtia kansanterveystieteeseen, fysiologiaan, liikunnan tutkimukseen, psykologiaan, työlääketieteeseen ja kuntoutustutkimukseen.

Edellä mainittujen tieteenalojen kehitys olikin ratkaisevassa asemassa työterveystoiminnan tieteellisten perusteiden luomiselle sekä erillisen terveydenhuolto-organisaation, henkilöstön ja palvelupolitiikan ke-

hittämiselle. Mutta kuten tiedämme, suomalaisen työterveyshuollon ratkaisut ovat olleet myös poliittisten kiistojen kohteena. Tunnettujahan ovat muun muassa silloisen maaseutupuolueen ja vasemmistopuolueiden eriävät käsitykset siitä miten työterveyshuoltoa tulisi painottaa ja miten se tulisi järjestää. Työterveyshuollon toteutumisessa on ollut myös omat viiveensä. Työterveyshuollon teoreettiset perusteet luotiin 1940–1950-luvuilla, mutta toiminnan lainsäädännölliset ja institutionaaliset uudistukset vasta 1960–1970-luvuilla (Koistinen 1999, 251–287). Kokonaisuuden kannalta ajatellen, oli kuitenkin hyvä, että Suomessa työterveyshuoltoa ei kehitetty vain teollisuustyöväestön tarpeiden ja intressien mukaan, vaan että sen piiriin laskettiin myös maatalousväestö, kotitalouden palvelusväki ja myöhemmin yrittäjät. Innovaatio edellytti siis laajaa hyväksyntää ja tukea.

Työsuhteiden oikeudellista sääntelyä voi pitää toisena esimerkkinä alueesta, jossa tieteellisen tiedon kehittyminen ja sen käytäntöön soveltaminen ovat olleet keskeisessä asemassa. Ratkaisevaa alan kehittämiseksi oli se, että työoikeudesta kehittyi itsenäinen tieteenala ja että alalla alettiin kouluttaa asiantuntijoita, jotka ovat ottaneet paikkansa käytännön asiantuntijoina ja työelämän oikeudellisten suhteiden sääntelijöinä ja kehittäjinä. Tämä työoike-

udellinen asiantuntemus on ollut jopa niin vahvaa, että Suomessa on vältetty monet sellaiset työelämän ristiriidat, jotka vaivasivat talouskehitystä sitä ennen ja jotka vaivaavat edelleen monia muita maita. Toisaalta työelämän suhteiden oikeudellistuminen ja uudentyyppisen asiantuntijuuden kehittyminen ovat ohjanneet myös poliittista argumentointia ja politiikkaa. Tätä suhdetta voidaan pitää spesifinä ja kiinnostavana ja sillä on ollut vaikutusta myös siihen miten työoikeus tieteenä – sen painotukset, kysymyksenasettelu ja tehtävät – on kehittynyt. (Koistinen 1999, 299–319; Bruun 1987; Hýden 1996.)

Suomalainen koulutuspolitiikka – poliitikkojen ja kansan sitoutuminen koulutuspoliittisten tavoitteiden takase – on puolestaan esimerkki valistuksen voimasta ja uskosta valistukseen. Suomessa koulutusmallin perustana voidaan pitää paitsi onnistuneita poliittisia valintoja (yhtenäiskoulujärjestelmä, alueelliset näkökohdat koulutustarjonnassa, opiskelijoiden liikkuvuus eri koulutusjärjestelmien kesken) myös sitä, että koulutuksen ja oppimisen prosesseja on systemaattisesti tutkittu ja tutkimustieto on ollut keskeisessä asemassa opettajankoulutuksessa, oli sitten kyse varhaiskasvatuksen, peruskoulun tai ammattikoulujen opettajankoulutuksesta. Tämä ei olisi kuitenkaan vielä riittänyt sosiaaliin innovaatioihin, vaan sen lisäksi on tarvittu laajojen kansan kerrosten tuki, hyväksyntä sekä uskoa valistuksen ihmeitä tekevään voimaan. Valistuksen projekti onkin saanut jatkuvaa ja konkreettista palautetta ja kansalaiset ovat päässeet nauttimaan sen hedelmistä (työmarkkinoille integroituminen, sosiaalinen nousu, yhteiskunnallinen osallisuus ja vaikuttaminen, tietoyhteiskunnan lupaukset) (Silvennoinen 2002; Häyrynen & Hautamäki 1976).

Mutta jos joutuisin nimeämään yhden alueen, jossa sosiaaliset innovaatiot ovat kiven takana, niin silloin on mainittava työpolitiikka ja etenkin työvoimapolitiikka. Historiallisesti katsoen suhdannevaihtelut, talouden rakennemuutokset, teknologiset ja organisatoriset uudistukset ja niihin liittyneet työllisyysongelmat ovat olleet kovia haasteita pienelle ja avoimelle taloudelle. Toisaalta ne ovat olleet myös syitä siihen, että Suomi on kuulunut maihin, joissa jo varhain lähdettiin kehittämään aktiivista työvoimapolitiikkaa ja implementoimaan sen mukaista sääntelyä ja toimintakäytäntöjä (lainsäädäntö, kollektiiviset sopimukset, tupo-ruletti, työhallinto, työvoimapalvelut, työttömyysturva) (Sihto 1996; Calmfors ym. 2001). Suomessa on myös merkittävää kokemusta siitä miten työvoimapolitiikkaa suunnitellaan ja vastuita jaetaan makrotasolla (tupo, budjetti) miten sitä viedään käytäntöön työvoimahalinnon ja kuntien yhteistyöllä. Myöhemmin toteuttajiksi ovat tulleet myös kansalaisjärjestöt ja yksityisen sektorin yritykset.

Ratkaistavana oleviin ongelmiin nähden työvoimapolitiikka on kuitenkin osoittautunut voimattomaksi. Se herättää kysymyksen, onko vika politiikassa, ylitsepääsemättömissä rakenteellisissa ehtoissa vai työmarkkinoiden rakennetta ja toimintaa koskevassa tiedossa?

Työvoimapolitiikan voimattomuus voi periaatteessa johtua siitä, että ongelmat ovat syviä ja monin tavoin kietoutuneita makrotalouden, sosiaalisten ja alueellisten rakenteiden kysymyksiin niin että työvoimapolitiikka on tavallaan tuomittu tiettyyn voimattomuuteen. Työvoimapolitiikan alalla tehdään paljon, ja ehkäpä enemmän kuin monilla muilla aloilla, tutkimuksia ja selvityksiä, mutta jostain syystä ne eivät ole johtaneet parempaan politiikkaan. Onko siihen syynä tutkimuksen heikko taso vai se, ettei tutkimustietoa hyödynnetä? Syynä voi olla myös se, että alla on paljon hallinnon ohjaamaa selvitystyötä, jota ”suitsitaan” pikemminkin hallinnon tarpeiden ja olemassa olevien politiikkaohjelmien mukaan, eikä tilaa jää vaihtoehdoille, kriittiselle, avoimelle tieteelliselle tutkimukselle. Työvoimapolitiikka on myös poliittisesti herkkä alue ja silloin voi kysyä mikä on esimerkiksi hallinnollisen ja poliittisen eliitin osuus työvoimapolitiikan ongelmien ja ratkaisujen tulkitsijana? (Koistinen 2007.)

Suomen työvoimapolitiikassa on kuitenkin ainakin yksi merkittävä innovaation alue, joka on herättänyt kansainvälistäkin huomiota. Se on kansallinen ikäohjelma, jonka ensimmäinen versio implementoitiin vuosina 1998–2002 usean hallinnonalan yhteistyönä. Mutta jos tutkijana ajattelen tämänkin ohjelman syntyä ja perusteita, niin valitettavasti minun on todettava että ikäohjelman tiedollinen ja tutkimuksellinen perusta luotiin työ-, sosiaali- ja terveyshallinnon, poliittisen ja virkamieseliitin, ulkopuolella yliopistoissa ja perustutkimuksen alueella. Gerontologisella tutkimuksella on Suomessa harvinaisen vahva ja kansainvälisesti tunnistettu perinne. Se on ollut aikaansa edellä ja se on pyrkinyt määrätietoisesti luomaan uutta ja realistisempaa kuvaa ikääntymisestä.

Johtopäätöksiä

Sosiaalisten innovaatioiden syntyminen edellyttää yhteiskunnallisten ongelmien tiedostamista, perustutkimusta, tutkijakoulutusta ja poliittisia ohjelmia. Kun ajattelen tätä kokonaisuutta, en voi välttyä ajatukselta, että policy -suuntautuneen työelämän tutkimuksen mahdollisuudet ovat paremmat kuin konsanaan, sillä Suomessa on alueellisesti kattava korkeakoulujärjestelmä, joka luo hyvät edellytykset yliopistojen kolmannen tehtävän toteuttamiselle, koskipa se perus- ja soveltavaa tutkimusta tai tutkimustulosten viemistä käytäntöön. Suomessa on lisäksi erittäin hyvin koulutettu julkisen ja yksityisen alan sekä järjestöjen henkilöstö, joka on merkittävässä asemassa tutkimustulosten hyödyntäjänä ja tilaajana.

Se luo kriittisen tilaaja-tuottaja-hyödyntäjä suhteen, jos sitä osataan vain käyttää (Heller 1992).²

Työelämän tutkimuksen alalla on myös erikoistuneita tutkimuslaitoksia (ETLA, VATT, TTL, PTL), jotka ovat tuoneet merkittävän lisän työelämän tutkimukseen. Mutta miten tämän tutkimuksen saisi yhteistyöhön yliopistojen kanssa? Suomessa on merkittäviä työelämän tutkimuksen rajoittajia, mukaan lukien yritykset ja kunnat, elinkeinoelämä, ministeriöt, säätiöt jne. sekä kansainvälisiä rahoituskanavia, mutta näiden kesken tarvittaisiin yhteistyötä resurssien ja tutkimusohjelmien tasolla. Työn ja hyvinvoinnin tutkimuksen statuksen ja kansainvälisen arvostuksen nostamiseksi tarvitaan lisäksi tutkijakoulutusta. Tällä hetkellä alan tutkijakoulutusta annetaan sekä perustieteidenalojen omissa tutkijakouluissa että työn ja hyvinvoinnin kysymyksiin erikoistuneissa tutkijakouluissa (TyöVerkko). Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyötä tutkijakoulutuksessa on avain työelämän tutkimuksen tason kohottamiseksi.

Suomessa on siis erittäin hyvät edellytykset sosiaalisille innovaatioille. Innovaatiot eivät kuitenkin synny itsestään vaan niiden syntyminen edellyttää hyvää kehää tutkimustiedon, poliittisen tahdon ja resurssien kesken. Näiden keskinäisten suhteiden arvioiminen on suuri ja monimutkainen kokonaisuus varsinkin silloin kun paikalliset ja kansalliset sosiaaliset järjestelmät ja ongelmat kietoutuvat kansainvälistyvän talouden, väestön kansainvälisen liikkuvuuden ja monikulttuuristen poliittisten rakenteiden kontekstiin. Näissä olosuhteissa työelämän tutkijoiltakin edellytetään laajojen kokonaisuuksien hahmottamista, irrottautumista kansallisvaltion rakenteista ja ehkäpä myös poliittisen taloustieteen paluuta siinä mielessä, että yhteiskuntapoliittisia valintoja ajateltaisiin yhä selkeämmin myös siltä kannalta, millaisiin sosiaaliin vaikutuksiin taloudelliset ja poliittiset valinnat johtavat.

Kirjallisuus

- AMARA, N., OUIMET, M. & LANDRY, R. (2004). *New Evidence on Instrumental, Conceptual, and Symbolic Utilization of University Research in Government Agencies*. *Science Communication*, 26, 75–106.
- BRUUN, N. (1979). *Kollektivavtal och rättsideologi. En rättsvetenskaplig studie av de rättsideologiska premisserna för inlemmandet av kollektivavtalet och kollektiva kampåtgärder i finsk rättsordning efter år 1924*. Vammala: Juridiska föreningens i Finland publikationserie N:o 4.
- CALMFORS, L., FORSLUND, A. & HEMSTRÖM, M. (2001). *Does active labour market policy work? Lessons from the Swedish experiences*. <http://ideas.repec.org/p/fth/iniesr/429.html> (luettu 8.1.2008).
- GUSTAVSEN, B. (1993). *Vägen till bättre arbetsliv. Strategier och arbetsformer i ett utvecklingsarbete*. Stockholm: Arbetslivcentrum.
- HELLER, A. (1992). *Europe – An Epilogue? Teoksessa B. Nelson, D. Roberts & W. Veigt (toim.) The Idea of Europe – Problems of National and Transnational Identity*. Oxford: Berg.
- HÄYRYNEN, Y.-P. & HAUTAMÄKI, J. (1976). *Ihmisen koulutettavuus ja koulutuspolitiikka*. Helsinki: Weilin+Göös.
- HYDÉN, H. (1996). *Vad kommer efter lönearbetsrätten? Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 3, 157–176.
- KANGAS, O. (2007). *Politiikka ja sosiaaliturva Suomessa*. Teoksessa T. Paavolainen & O. Kangas (toim.) *Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana* (s. 189–366). Helsinki: Edita.
- KANSALLINEN IKÄOHJELMA (1998–2002). <http://pre20031103.stm.fi/suomi/ikaohjelma/1998-2002/index.html> (luettu 8.1.2008).
- KOISTINEN, P. (1999). *Työpolitiikan perusteet*. Juva: WSOY.
- KOISTINEN, P. (2007). *Eliitin paradigma työvoima- ja sosiaalipolitiikassa*. *Yhteiskuntasuunnittelu*, 72, 158–165.
- KOISTINEN, P., ROIVAS, S. & NEUMAN, L. (2006). *Policies promoting employment and gender equality in the knowledge-based society*. Teoksessa L. Mosesdottier & A. Serrano (toim.) *Moving Europe towards the knowledge-based society and gender equality* (s. 229–260). Brussels: ETUI.
- LEIRA, A. (2002). *Working parents and the Welfare State. Family Change and Policy Reform in Scandinavia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MILLS, C.W. (1956). *The Power Elite*. Oxford: Oxford University Press.
- MATTILA, A. (2001). *Tarvitaanko perustuloa? Suomalaisten kansalaistulo-, kansalaispalkka- ja perustulomallien tarkastelua*. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- NIELSSON, K. & SUNESSON, S. (1988). *Konflikt, kontroll, expertis – Att använda social forskning*. Lund: Arkiv förlag.
- RUBERY, J. (2005). *Gender Mainstreaming and the OMC. Is the Open Method too Open for Gender Equality Policy?* Teoksessa J. Zeitlin & P. Pochet (toim.) *The Open Method of Co-ordination in Action – The European Employment and Social Inclusion Strategies* (s. 391–416). Berlin: Peter Lang.
- SIHTO, M. (1994). *Aktiivinen työvoimapolitiikka*. Tampere: Tampere University Press.
- SILVENNOINEN, H. (2002). *Koulutus marginalisaation hallintana*. Helsinki: Gaudeamus.
- SLAGSTAD, R. (2004). *Shifting Knowledge Regimes: the Metamorphoses of Norwegian Reformism*, Thesis Eleven, 77, 65–83.

2 Heller (1992) katsoo, että eurooppalaisen yhteiskunnan perusta ja identiteetti nojaavat kolmeen uskumukseen: vahvaan valtioon ja byrokraattiseen ja ammatillisesti suuntautuneeseen virkamieskuntaan, teknologiaan ja tieteelliseen edistykseen sekä uskoon sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja yhteiskunnan kykyyn edistää sitä.